

◇ درس دوم: سازه ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی

اصلاً فایده شعر و موسیقی چیه؟

شعر و موسیقی هر دو برای برانگیختن حس و حال عاطفی به کار می روند. حالت هایی چون اندوه، شادی، امید و یأس، حیرت و تعجب، نمودهای عاطفه اند که شاعر می کوشد آنها را به دیگران انتقال دهد.

اساسی ترین عامل پیدایی شعر، چی هست؟ عاطفه

❖ توضیح بیشتر این که؛ شاعر برای انتقال عاطفه خود به دیگران از زبان کمک می گیرد و واژه هایی را بر می گزیند که با قرار

گرفتن در کنار هم، آهنگی خاص را پدید آورند؛

❖ و نتیجه این که وزن و آهنگ، به انتقال بهتر احساس و عاطفه کمک می کند. (خیلی هم عالی!)

در نمونه زیر، وزن و آهنگ کوبنده و کوتاه، بار حماسی فضای شعر را غنی تر می سازد؛ یعنی وزن و آهنگ با محتوا هماهنگی کامل

دارند:

خروش آمد و ناله کَرَ نای	دم نای رویین و هندی دَرای
زمین آمد از سُم اسپان به جوش	به ابر اندر آمد فغان و خروش
چو برخاست از دشت گَرِد سپاه	کس آمد بَر رستم از دیدگاه
که آمد سپاهی چو کوه گران	همه رزمجویان گنبد آوران
ز تیغ دلیران هوا شد بنفش	برفتند با کویانی درفش
برآمد خروش سپاه از دو روی	جهان شد پر از مردم جنگجوی

(شاهنامه، فردوسی)

❖ اگه گفتمی مهم ترین و مؤثرترین عامل، درباره تأثیر وزن در شعر چیه؟ خوب معلوم کنه «وزن»

بدون وزن، کمتر می توان عواطف را برانگیخت؛ اصولاً انتظاری که آدمی از شعر دارد، این است که بتواند آن را زمزمه کند و علت اینکه شعر را بیشتر از نثر می خواند، همین شوق به زمزمه و آوازخوانی است.

😊 و حالا ویژگی های دیگه وزن :

وزن در شعر، جنبه تزیینی ندارد؛ بلکه جزء طبیعت شعر است و برای نشان دادن عواطف، نمی توان از آن چشم پوشید. چنان که گفتیم، وزن یکی از مهم ترین ارکان شعر است و این موضوع به خوبی نشان می دهد که گوشنوازی و خوش آهنگی چه تأثیری بر انسان دارد؛ حتی بیشتر کتا ب های مقدّس نیز از کشش و جاذبه آهنگ و کلام موزون، بهره گرفته اند. (چه خوب گفته!)

در نمونه زیر، سعدی سخن خود را با وزن و آهنگی درآمیخته است که به آسانی، حالت شادی و نشاط درونی او را به خواننده منتقل می کند.

ما همه چشمیم و تو نور ای صنم	چشم بد از روی تو دور ای صنم
روی مپوشان که بهشتی بود	هر که ببیند چو تو حور ای صنم
حور خطا گفتم اگر خواندمت	ترک ادب رفت و قصور ای صنم
تا به کرم خورده نگیری؛ که من	غایبم از ذوق حضور ای صنم
سعدی از این چشمه حیوان که خورد	سیر نگرده به مرور ای صنم

(سعدی)

❖ به سؤال دیگه در مورد وزن : وزن حسیه یا غیر حسی ؟

بین عزیزم 😊 وزن، ادراکی است که از احساس نظم حاصل می شود. وزن، امری حسی است و بیرون از ذهن کسی که آن را در می یابد، وجود ندارد؛ وسیله ادراک وزن، حواس ما است؛ مثلاً چرخه که می گردد، حرکتی مداوم دارد، اما وزن ندارد. حال اگر نشانه ای در یک نقطه چرخ باشد که هنگام حرکت آن دیده شود، از دیدن بازگشت های پیاپی آن، ادراک وزن حاصل می شود. همچنین گردش چرخ های دوچرخه هیچ نوع وزنی ندارد؛ اما از توجه به حرکت پای دوچرخه سوار و بازگشت متوالی آن به نقطه پایین، وزنی ادراک می کنیم.

درس سوم: واج آرای، واژه آرای

موضوع علم بدیع چیست؟ بدیع دو نمود دارد: نمود لفظی، نمود معنوی.

عواملی که موسیقی لفظی را پدید می آورند، بدیع لفظی می خوانیم. بدیع معنوی را در سال های آینده بررسی خواهیم کرد.

تکرار واج و واژه در زبان عادی، پسندیده نیست. اما در زبان ادبی تکرار بر جاذبه، کشش و گوشنوازی سخن می افزاید.

شاعران و نویسندگان متون ادبی یا از تکرار واژه سود م ببرند و یا از تکرار واج یا آوا بهره م یگیرند؛ گاهی کل عبارت یا جمله را هم تکرار می کنند.

واج آرای: تکرار یک واج (صامت یا مصوت) در سخن است؛ به گونه ای که بر موسیقی و تأثیر آن بیفزاید.

خیزید و خز آرید که هنگام خزان است ▶
باد خنک از جانب خوارزم وزان است (منوچهری)

در این بیت، تکرار کدام واج ها بر موسیقی و آهنگ کلام افزوده است؟

مصوت بلند «ا» در بیت، هفت بار تکرار شده است. اگر به موسیقی و آهنگی که از بیت برمی خیزد، دقت کنیم درمی یابیم که تکرار آگاهانه یک مصوت تا چه اندازه در غنای موسیقی این بیت مؤثر بوده و به گوشنوازی آن کمک کرده است. در همین بیت، تکرار صامت های «خ» و «ز» در مصراع اول نیز به عنوان یک عامل ایجاد کننده موسیقی لفظی در خور توجه است.

پیش از اینت بیش از این، اندیشه عشاق بود ▶
مهرورزی تو با ما شهره آفاق بود (حافظ)

در مثال دوم، شاعر صامت «ش» را در پنج واژه آورد هاست؛ یعنی، «ش» بیش از هر صامت دیگری تکرار شده و همین امر بر موسیقی بیت و زیبایی آن افزود هاست. این تکرار را «واج آرای» گفت هاند؛ زیرا آرای های است که از تکرار یک «واج» حاصل می شود.

خوابِ نوشینِ بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را ز سبیل سعدی در نمونه بالا، تمامی کلمات مصراع اول با مصوت کوتاه «ا» به هم پیوست هاند. تکرار این مصوت، بر موسیقی بیت افزوده است.

فصل دوم

درس چهارم: تاریخ پیش از اسلام . قرن های اولیه هجری

خود ارزیابی

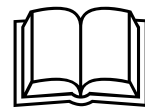
درس پنجم: هماهنگی پاره های کلام

خود ارزیابی

درس ششم: سجع و انواع آن

خود ارزیابی

❖ کارگاه تحلیل فصل دوم

درس چهارم: تاریخ پیش از اسلام. قرن های اولیه هجری

تعریف زبان فارسی یا پارسی: زبان ایرانیان پیش از اسلام که ریشه و مادر زبان امروز ایران است، «پارسی» یا «فارسی» نامیده می شد.

◀ در ایران پیش از اسلام، آثار فرهنگی ادبی، چگونه به نگارش درآمد؟

قرنها سینه به سینه حفظ می شده است؛ مثلاً کتاب «اوستا» را موبدان برای اجرای مراسم دینی، از حفظ می خواندند؛ تا اینکه سرانجام در دوره ساسانی، آن را به نگارش در آوردند.

▶ گروه زبان های ایرانی را تعریف کنید؟

زبان هایی که در ایران و مناطق همجوار آن، از قدیم ترین روزگاران متداول بوده است، ویژگی های مشترکی دارند. این مجموعه زبان ها را «گروه زبان های ایرانی» می نامند.

▶ از نظر تاریخی، زبان های ایرانی را به چند دسته تقسیم می کنند؟

سه دسته فارسی باستان، فارسی میانه و فارسی نو.

الف) فارسی باستان را بشناسیم:

این زبان در دوره هخامنشیان (۵۵۹ تا ۳۳۰ ق.م.) رایج بود. آثار برجای مانده زبان فارسی باستان، فرما نها و نامه های شاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده است.

ب) و اما فارسی میانه:

(حدود ۳۰۰ ق.م تا حدود ۷۰۰ م) زبان های ایرانی میانه، به دو گروه زبان های «پارتی» و «پهلوی» تقسیم می شوند.

زبان پارتی، در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان، تألیف می شده است. این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.

درس ششم: سجع و انواع آن

☆ **سجع:** یکسانی دو واژه در واج یا واج های پایانی و وزن یا هر دوی آنهاست.

آرایه سجع در کلامی دیده می شود که حداقل دو جمله باشد، زیرا سجع ها باید در پایان دو جمله بیایند تا آرایه سجع پدید آید؛ درست مانند قافیه که در پایان مصراع ها یا بیت ها می آید.

➤ همه کس را عقل خود به کمال نماید و فرزند خود به جمال. (گلستان سعدی)

➤ ملک بی دین باطل است و دین بی ملک ضایع. (کلیله و دمنه)

ارکان سجع چیه: به کلمات مشخص شده در هر جمله «ارکان سجع» و به آهنگ برخاسته از آنها «سجع» می گویند.

حواست باشم: سجع هم در نثر و هم شعر به کار می رود. فایده آن ایجاد موسیقی در نثر و افزایش موسیقی در شعر است. نثر و شعری که سجع در آن به کار رود «مسجع» نامیده می شود.

• انواع سجع:

سجع به شکل های گوناگون به کار می رود. سه نوع سجع داریم: (۱) سجع متوازن (۲) سجع مطرف (۳) سجع متوازی
به نمونه های زیر توجه کنید:

➤ توانگری به هنر است نه به مال، و بزرگی به عقل است نه به سال. (سعدی)

سجع متوازی: کلمات «مال و سال» که در پایان دو جمله آمده اند، هم وزن اند و واج های پایانی آنها نیز یکی است. این نوع سجع، «متوازی» نامیده می شود.

➤ دوستی را که به عمری فراچنگ آرند نشاید که به یک دم بیازارند. (سعدی)

سجع مطرف: در مثال دوم، کلمه های «آرند و بیازارند» که در پایان دو جمله آمده اند، هم وزن نیستند، اما واج های آخر آنها یکسان است؛ این نوع سجع را «مُطَرَف» می گویند.

➤ مال از بهر آسایش عمر است، نه عمر از بهر گرد کردن مال. (سعدی)

فصل سوم

درس هفتم: سبک و سبک شناسی (سبک خراسانی)

خود ارزیابی

درس هشتم: وزن شعر فارسی

خود ارزیابی

درس نهم: موازنه و ترصیع

خود ارزیابی

کارگاه تحلیل فصل سوم

درس هفتم: سبک و سبک شناسی (سبک خراسانی)

به نظر شما این همه کلمه سبک رو می شنویم اصلاً سبک شعر چیه؟

«سبک» در اصطلاح ادبی، شیوه خاص یک اثر یا آثار ادبی است و به مجموعه ویژگی هایی که شاعر یا نویسنده در نحوه بیان اندیشه به کار می گیرد، «سبک شعر» می گویند. شیوه بیان هر نویسنده یا شاعر، «سبک شخصی» اوست؛ از این دید، می توان گفت به تعداد شاعران و نویسندگان جهان، سبک وجود دارد؛ زیرا اطلاعات، دانش، ذوق و استعداد های افراد متفاوت است؛ اما در عین تفاوت، شباهت هایی نیز در نحوه بیان برخی از شاعران و نویسندگان وجود دارد که آنان را در یک دسته، جای می دهد. سبک را از دیدگاه های گوناگون می توان طبقه بندی کرد.

به مطلب هم از ارسطو بشنویم:

بر اساس نظریه ارسطو، فیلسوف بزرگ یونانی، طبقه بندی زیر را برای شعر این دوره می توان در نظر گرفت:

۱. براساس نام شاعر یا نویسنده؛ مانند سبک فردوسی، سبک بیهقی؛

۲. براساس زمان و دوره اثر؛ مانند سبک دوره غزنوی، سبک دوره مشروطه؛

۳. براساس موضوع و نوع؛ مانند سبک عرفانی، سبک حماسی؛

۴. براساس محیط جغرافیایی؛ مانند سبک آذربایجانی و سبک خراسانی؛

۵. به تناسب مخاطب؛ مانند سبک عامیانه، سبک عالمانه؛

۶. براساس هدف؛ مانند سبک تعلیمی، سبک فکاهی؛

۷. براساس قلمرو دانشی؛ مانند علمی، فلسفی.

اما محمد تقی بهار در باب طبقه بندی انواع سبک شعر چن گفته:

محمد تقی بهار، ملک الشعراء، برای شعر فارسی، شش نوع سبک و دوره قائل است:

۱. سبک خراسانی یا ترکستانی (آغاز شعر فارسی تا قرن ششم)

۲. سبک عراقی (از قرن ششم تا قرن دهم)

۳. سبک هندی (از قرن دهم تا سیزدهم)

۴. دوره بازگشت (در تمام طول قرن سیزدهم)

۵. دوره مشروطه؛

کتابچه آرایه های ادبی

پیش نیاز (۱)

دبیر آموزش ملی: معصومه گودرزی

جزوه کاربردی برای همه رشته ها
«دوره متوسطه ۲ و کنکور»

حرفی از سهراب به یاد است مرا

«جور دیگر باید دید، جور دیگر باید خواند»

اما نه؛

شاید امروز...

جور دیگر باید گفت...!

سخن امروز از دیدن و از خواندن نیست!

حرف امروز این است؛ شوق یک گفتن خوب و روان مثل آب

مثل شعر سهراب

تو فقط دل بده، دل

گوش دل را بسپار

به همین گفتن ناب...

شاید...

جور دیگر شاید...!

هدف از یادگیری آرایه های ادبی چیست؟ (چرا باید آرایه ها را یاد بگیریم؟)

هر علم و فنی که در زندگی به کار ما نیاید، فراگیری آن، تنها تلف کردن وقت است. بسیاری از صحبت های ما در طول روز برگرفته از آرایه های ادبی است که ناخودآگاه بر کلام ما جاری می شود. همه ما در زندگی روزمره با این علم سروکار داریم و اغلب بی آنکه بدانیم یا متوجه باشیم در صحبت ها و مکالمات خود از الفاظ و اصطلاحات فنون آرایه استفاده می کنیم؛ برای نمونه به تمامی ضرب المثل هایی که در مکالمات و روابط گفتاری با دیگران استفاده می کنید، تأمل کنید؛ همه این ها کنایه و جزء علم بیان هستند. یا مثلاً وقتی مادرتان به شما می گوید: «گلم!»، از استعاره بهره گرفته است.

آرایه های کلامی در ادب فارسی از جایگاه و ظرافت ویژه ای برخوردار است؛ هنر استفاده از آرایش های کلامی به ما کمک می کند تا بر جنبه های زیبایی و هنری بیان و گفتارمان افزوده شود و خیلی ساده بگوییم؛ وقتی بتوانیم از این هنر و صنعت های ادبی آن در کلام خود استفاده کنیم، کمترین حسن آن افزایش مخاطبان ماست؛ زیرا در دنیای امروزی فن بیان و سخنوری یکی از مهم ترین راه های کسب درآمد و تجارت است. لازمه یک تجارت معقول و پربار نحوه چگونگی برخورد با مخاطبان است؛ پس قبل از آن که از این علم به عنوان یک پیش نیاز درسی یاد کنیم، بهتر است ارتباط این فن را با زندگی اجتماعی خود دریابیم و در یک جمله کلام را خلاصه کنیم؛ «بیایید با آرایه ها بیشتر زندگی کنیم!»

برخی فواید این فن به شرح زیر است:

۱) لذت ادبی

۲) آموزش مفاهیم و قرابت های معنایی

۲) کمک به تفهیم مطالب

۴) کمک به شیوایی و زیبایی گفتار و افزایش قدرت فن بیان و...

آرایه های ادبی در دو بخش خلاصه می شوند: علم بیان و علم بدیع

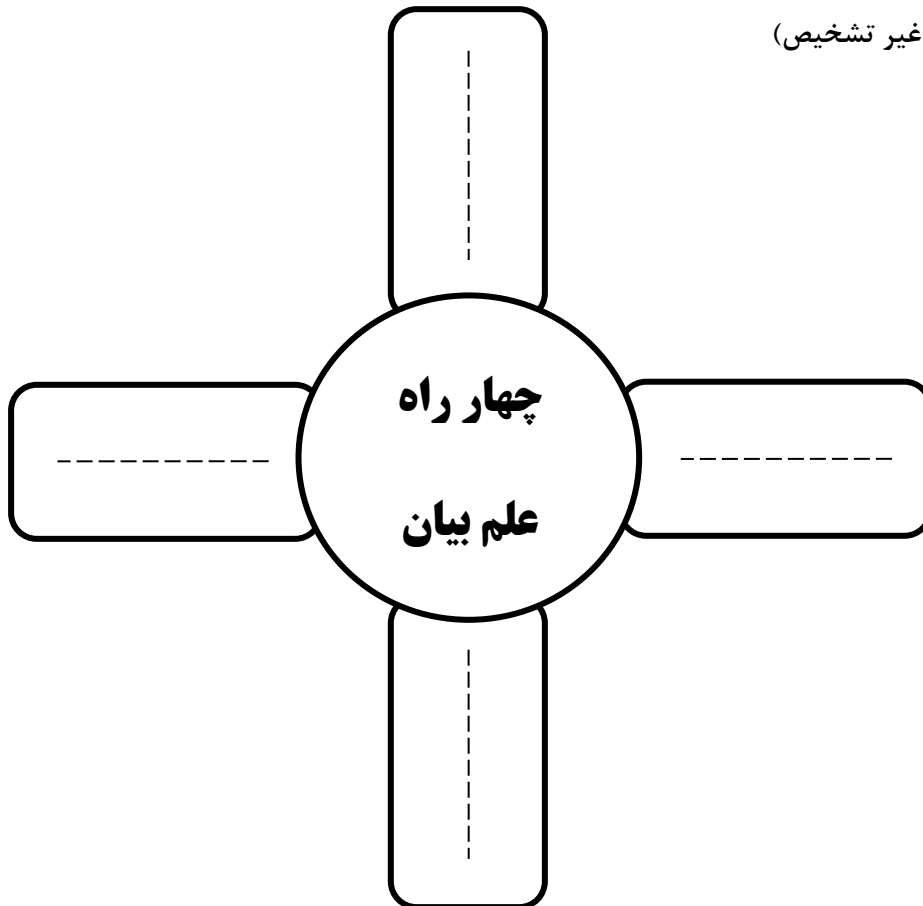
علم بیان: این علم از چهار بخش تشکیل شده است:

۱. تشبیه

۲. استعاره (تشخیص و غیر تشخیص)

۳. مجاز

۴. کنایه

الف) تشبیه

✓ تشبیه: مانند کردن چیزی یا کسی به پدیده ای دیگر تشبیه است که در آن حداکثر چهار رکن دریافت شود.

✓ چهار رکن تشبیه عبارت اند از:

وجه شبه	مشبه به	ادات تشبیه	مشبه
بلند است	سرو	مثل	معشوق

(۱) مشبه: چیزی که تشبیه می شود.

(۲) مشبه به: چیزی که بدان تشبیه می کنند.

(۳) ادات تشبیه: واژه هایی از قبیل: مثل، چون، مانند، به سان و... ادات و ابزار تشبیه هستند.

(۴) وجه شبه: ویژگی مهم مشبه به که به مشبه نسبت داده می شود.

به خاطر بسپارید: استفاده از قالب تشبیه بهترین راه شناسایی استعاره از تشبیه است.

کتابچه دستور زبان فارسی

پیش نیاز (۲)

دبیر آموزش ملی: معصومه گودرزی

کاربردی برای همه رشته ها

«متوسطه ۲ و کنکور»

یه گپ و گفت خودمونی:

❖ سلام به رو ماهت! می دونی چیه؟ همین جا اَزت تشکر می کنم که بهم اعتماد داری. اما یه توصیه دوستانه! هیچ چیز رو با شک قبول نکن! مخصوصاً تو آموزش دیدن. اگه همین حالا هم به این جزوه شک داری، تا دیر نشده، ببندش و وقتت رو بردار و برو جای دیگه خرج کن. نمی گم پولت رو. چون جای پول پر می شه. این وقته، که دیگه جایگزین نداره. اما اگه بهش و بهم ایمان داری، سرقصه رو بگیر و برو جلو...

✓ اینم بدون؛ دستور، یعنی تقش بازی کردن! زندگی ما آدما هم یه دستوره... ما اجزای اون هستیم! هر کدوم طبق مصلحت الهی یه تقش بر عهده داریم؛ یکی فاعل و یکی مفعول می شه! بعد تو یه مرحله دیگه اون که فاعل بود، مفعول می شه... یا تقش متممی پیدا می کنه... یه وقت هسته گروه می شه، جای دیگه هم وابسته...! زندگی یعنی دستور و تقش بازی کردن! مهم نیست کی، چه تقشی می گیره! این مهمه که هر کی تو تقش خودش خوب و عالی بازی کنه...!

من به فکر عالی درس دادیم؛ پس تو هم به فکر عالی یاد گرفتن باش! اگه تصمیمت رو گرفتی بریم که شروع کنیم!

این نوشتار در پنج قسمت اطلاعات دستوری شما را تکمیل می کند؛ هر بخش زیر مجموعه قسمت بعدی است؛ بنابراین توصیه می شود هر بخش را خوب بخوانید، خوب بفهمید، خوب تمرین کنید؛ سپس به سراغ بخش بعدی بروید.

➤ در بخش اول، واج ها و حرف ها در الفبای فارسی بررسی می شوند. بخش دوم به شناسایی تکواژ و انواع آن می پردازد؛ زیرا ابزار لازم برای ساخت بخش سوم یعنی واژه ها (ساده و غیر ساده: وندی، مرکب و وندی - مرکب)، همین تکواژها هستند.

➤ انواع گروه در بخش چهارم ارائه شده است که در دو موضوع ساختار گروه (هسته - وابسته و وابسته وابسته) و انواع گروه حرف هایی شنیدنی برای شما دارد و در آخرین زنجیره ترکیب انواع گروهها با هم که بخش جمله را تشکیل می دهند، توضیح داده می شوند.

➤ در پایان این نوشتار افعال متفاوت با معنای مختلف توضیح داده شده اند و سپس فعل با شش ویژگی بررسی شده است.

بخش اول: واج

قسمت اول: بررسی واج و حرف در الفبای فارسی

کار زبان چیست؟ ابلاغ و انتقال پیام از ذهنی به ذهن دیگر است و نخستین مرحله سخن، ترکیب واج ها با هم است.

مراحل ساخت جمله مستقل: واج ← تکواژ ← واژه ← گروه ← جمله مستقل

این خط مستقیم، خط فراگیری دستوره؛ یه نقشه راه. باید هر مرحله رو خوب یاد بگیری تا همچین مستقیم بیفتی تو مرحله بعدی. بریم سر صحبت واج رو باز کنیم.

★ واج چیست؟ کوچک ترین واحد زبان است که تفاوت معنایی ایجاد می کند.

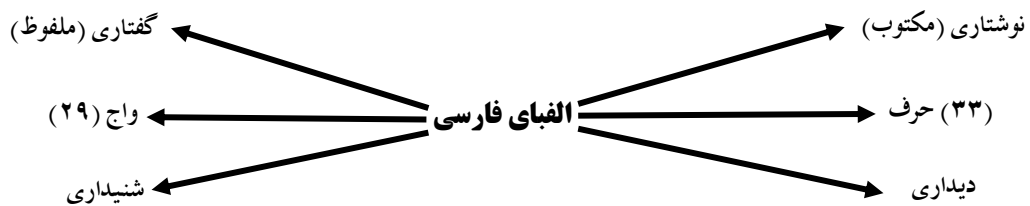
اگر زنجیره گفتاری را بر خط زمینه نوشته و آن را به کوچک ترین واحد تجزیه کنیم، حرف به دست می آید که تلفظ آن را «واج» می گوئیم.

الفبای فارسی دارای چند چهره است؟

الفبای فارسی دارای دو چهره است: (۱) حرف (۲) واج: الف (۲۳ صامت ب) ۶ مصوت

واج: نمود آوایی الفبای فارسی (زنجیره گفتاری)

حرف: نمود نوشتاری الفبای فارسی (زنجیره نوشتاری بر خط زمینه)

باید بتوانید از ۳۳ حرف الفبای فارسی، ۲۳ واج صامت بیابید. به کمک هم از ۳۳ حروف الفبا ۲۳ صامت را به شکل زیر استخراج کنیم؛

مرحله اول: ۳۳ حرف الفبای فارسی را بی کم و کاست بنویسید:

حروف الفبای فارسی: ۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ -

کتابچه عروض و قافیه

پیش نیاز (۳)

دبیر آموزش ملی: معصومه گودرزی

جزوه اختصاصی برای رشته علوم انسانی
«دوره متوسطه ۲ و کنکور»

کتابچه عروض و قافیه (پیش نیاز ۳) درس فنون ادبی - دبیر آموزش ملی: معصومه گودرزی

حرفی از سهراب به یاد است مرا

«جور دیگر باید دید، جور دیگر باید خواند»

آمانه؛

شاید امروز کمی ...

جور دیگر باید گفت ...!

سخن امروز از دیدن و از خواندن نیست!

حرف امروز این است؛ سخن از عشقی ناب، شوق یک گفتن خوب و روان مثل آب،

مثل شعر سهراب

تو فقط دل بده، دل

گوش دل را توبه حرفم بسیار

به همین گفتن ناب ...

مثل من حرف بزن، واژه بساز

شاید امروز گره از نفست باز شود ...

جور دیگر شاید ... قصه آغاز شود!

هدف از یادگیری عروض و قافیه چیست؟ (چرا باید وزن شعر را یاد بگیریم؟)

هر علم و دانشی که در زندگی به کار ما نیاید، فراگیری آن، تنها تلف کردن وقت است. بسیاری از لذت‌های ادبی ما در زندگی وابسته به آشنایی با عروض و وزن شعر است.

همه ما در زندگی روزمره با جملاتی سروکار داریم که در طبق شرایطی که در آن قرار می‌گیریم به خاطرمان می‌آید و ما بلافاصله آن را به زبان می‌آوریم. اما آیا همه جملات ما تأثیر بر مخاطب دارند؟ شعر یکی از موثرترین قالب‌های گفتاری است که علاوه بر نشان دادن درجه علمی و فهم ادبی ما تأثیر کلام ما و لذت ادبی اطرافیانمان را نیز بالا می‌برد؛ از گذشته هم آثار شعری در عین تأثیر بیشتر بر مخاطب، زمان کمتری را برای القای منظور به مخاطب گرفته است. علاوه بر تمام این امتیازاتی که شعر خواندن دارد، حس آرامش و نشاط را نیز در آدمی دوچندان می‌کند مخصوصاً این که درک ما از مفاهیم شعر نیز در زمان خواندن اتفاق بیفتد. این درس شاید سنگین‌ترین درس تخصصی رشته انسانی باشد که افکار دانش‌آموزان انسانی را به خود معطوف کرده است. جزوه پیش روی شما کمابیش حاوی همان مطالبی است که در سایر کتاب‌ها و جزوات اساتید دیگر ملاحظه می‌شود تنها ادعای ما بیان ساده و نوع چیدمان مطالب عروض از زبان ما است که در قالبی بسیار منظم باشیوه ای بکر و منحصر به فرد بدون نیاز به هیچ منبع دیگری از کم به زیاد از ساده به مشکل آمده است، و کار تفهیم مطالب را آسان تر کرده است. کوتاهترین، بهترین و درست‌ترین مسیرها در آموزش هر بخش در این جزوه هدیه کمک شما می‌آیند؛ سبک تفهیم مطلب در این جزوه مثل «هلو در گلو» است؛ بزرگترین و تنها ویژگی منحصر به فرد این جزوه چیدمان اصولی آن است. با من همراه باشید تا در آن به نتیجه مطلوب و دلخواه برسید. و این شاید به سبب تجربه سی و پنج ساله آموزشی من در بهترین سالهای عمرم بوده باشد و البته بخش عمده تری از موفقیت من حاصل عشقی بوده که به آموزش این حرفه داشته‌ام و و هنوز هم گرمای این عشق پر شور تو را در کلاس همراهی می‌کند. و توصیه من به تو فقط یک چیز است تنها یک خواسته آن هم: «تو فقط دل بده، دل!!! تو فقط راه بیا... انتهایش با من....»

برخی فواید این فن به شرح زیر است:

- (۱) لذت ادبی
- (۲) آشنایی با شعر شاعران، درک ارزشمندی آنها
- (۳) کمک به خوانش شعر
- (۴) شعر سرایی (بیان دردها و غم‌ها و شادیها)

این جزوه در دو بخش خلاصه می‌شوند: آشنایی با عروض و وزن شعر - یادگیری قافیه و قواعد آن

علم عروض: این علم از پایه واج و حرف تا اختیارات وزنی از بخش‌های زیر تشکیل شده است:

خلاصه کار (کلیات)

مقدمه: برای آشنایی با وزن و قافیه شعر باید مسیر زیر را به ترتیب طی کنیم.

❖ الف عروض

- (۱) **شناسایی واج‌ها:** انواع واج‌ها و تفاوت واج‌ها باهم و تمایز آن با حرف بیان می‌شود تا پایه‌های یادگیری عروض و وزن شعر تقویت شود.
- (۲) **هجایا بخش:** در هر بخش از کلام (هر بازدم) نوع چیدن واج‌ها شش‌گونی هجایی را ایجاد می‌کند (تقطیع هجایی)
- (۳) **ویژگی‌های خط عروضی:** خط عروضی (املای تقریری) با خط املای فارسی (تحریری) فرق دارد
- (۴) **انواع ارکان:** چگونگی کنار هم قرارگرفتن این ارکان (همسان یک لختی، تکراری) // همسان دو لختی (متناوب) و ناهمسان چند لختی (مختلف الارکان) را به وجود می‌آورد. (تقطیع به ارکان)
- (۵) **بحرهای عروضی:** که نام هر یک از ارکان سه‌گانه فوق است. (شما تنها اسامی دسته اول را با جدولی محاسبه شده خاص به زودی فرا خواهید گرفت. و اسامی دسته دوم و سوم از کتاب درسی حذف شده است. این جدول هاتراحی من برای یادگیری فراگیرانم است.)
- (۶) **اختیارات شاعری:** و در انتها باید اختیارات دوگانه شاعری (زبانی - وزنی) را برای درست خواندن این ارکان و وزن شعر فرا بگیریم که در انتهای این دوره به همه موارد و ریزه کاری‌ها با فرمول‌های ذهنی خاص طراحی شده پرداخته می‌شود.

❖ ب قافیه

- (۱) **شناسایی و تعریف ردیف:** تشخیص ردیف ما را در شناسایی قافیه راهنمایی می‌کند.
  - (۲) **بررسی واژه قافیه:** که در چند بخش زیر ذره بین می‌رود:
- الف) شناسایی واژه قافیه   ب) تمایز حروف قافیه: (حروف اصلی - حروف الحاقی)